

Sven Tumba och golfen. Entreprenör, PR-man och "celebrity" då svensk golf tog första stegen till en bredare folksport

Av Johnny Wijk

I februari 1969 fick chefredaktören för tidskriften *Svensk Golf*, Bosse Karlman, ett samtal från Sven Tumba. Karlman beskrev efteråt i en krönika att han hörde på det stora flåset att nu hade "Nenne" – Sven Tumbas smeknamn - något alldeles extra på gång. Och Karlman hade inte fel. Tumba hade inte legat på latsidan med sin nystartade pr-firma Tumba & Lidén International Promotion AB. Tumba meddelade att nu var det var stora saker på gång igen, han skulle fixa så att världens absolut bästa golfare skulle komma till Sverige framåt sommaren. Det var klart med evenemang i Båstad och Örebro i början av juli. "Nu ska det blåsa friska vindar i svensk golf, nu ska det hända stora saker, och för övrigt anser jag att det är dags att satsa på kommunala golfbanor i Sverige", ska Tumba ha yttrat innan han stressad som vanligt kastade på luren. Chefredaktör Karlman konstaterade krasst i sin krönika i *Svensk golf* 1969:1, att man verkligen inte kunde beskylla Sven Tumba för avsaknad av närmast omätbar entusiasm för golfporten.

Det hade börjat sex år tidigare då Bengt Ahlbom, legendarisk sportskribent i bland annat *Stockholms-Tidningen* och *Idrottsbladet*, ordnat med ett kändisjippo med bland andra Sven Tumba och tennisspelaren Uffe Schmidt vid Lidingö golfbana. Ahlbom hade sagt till Tumba att han skulle presentera något nytt för honom, och i Ahlboms tankar handlade det om att idrottskändisar från olika idrotter skulle mäta sina färdigheter i att spela golf. Väl på plats och inför ett stort antal fotografer fick Tumba och Schmidt instruktioner från en golfpro hur de skulle hålla i klubban och hur svingen bäst skulle utföras. Därefter var det dags att spela på banan. Enligt vad Tumba själv uppgivit i en av memoarböckerna, *Mitt rika liv*, var det första gången han skulle slå ett golfslag. Oavsett om detta var helt sant eller inte så fick Tumba i alla fall till ett mycket bra första slag på hål 1, ett kort par 3-hål på golfspråk, normen var alltså att elitspelare skulle klara detta hål på tre slag. Tumba lyckades träffa green på sitt första slag och efter två puttar låg bollen i koppen, han hade lyckats få ett par på det allra första hålet han spelade. Tumba säger i memoarboken att det kändes underbart att träffa golfbollen med full kraft och att han omedelbart blev helt gripen av sporten.

Den här essän är ett nedslag ur en större studie jag arbetar med gällande den svenska golfens utveckling, med perspektivet från en liten avgränsad sport främst för de övre samhällsklasserna med endast en handfull banor i landet, till en under 1980–90-talet snabbt växande idrott för den breda svenska medelklassen. I denna essä är det den stora ishockeyidolen Sven Tumbas första tid med golfen som fokuseras. Förutom hans egen passion för att spela golf, med snabba och synnerligen imponerande egna framgångar, kom Tumba att parallellt bli en stor entreprenör för golfsporten. Det gällde dels hans uttalade mission att föra ut golfsporten till bredare befolkningslager i landet - ett ofta citerat yttrande från Tumba handlade om att golf var en alldeles för rolig och nyttig sport för att låta bara direktörer och folk i överklassen ha den för sig själva. Dels engagerade sig Tumba i arbetet med att via uppvisningsarrangemang och nya stortävlingar försöka föra ut Sverige på den internationella golfscenen. Här handlar det främst om åren 1968–1970.

Vad är egentligen framgång för en hel idrottsgren i ett land?

Frågan kan inte enkelt besvaras. Vad som är framgång i idrott är givetvis en subjektiv uppfattning. Min infallsvinkel kring detta är emellertid att om frågan gäller en mer varaktig framgång för en idrottsgren under ett antal år eller till och med flera decennier snävas problematiken in högst väsentligt. Det kan då inte bara gälla enskilda idrottares framgång under ett begränsat antal år, ska man tala om en hel idrottsgrens framgångsutveckling bör det i mina ögon handla om ett antal fler aspekter med både kvantitativa och kvalitativa faktorer med i bilden. Det bör handla om mer varaktiga aspekter, att det under årtionden finns en stark strukturell uppbyggnad vad gäller tillgänglighet, antal arenor, planer, banor, antalet klubbar som kan erbjuda tränare och kvalitativ utveckling. Det handlar också om en stark bas av utövare, nya ungdomskullar som år efter år söker sig till idrotten och när det gäller framgångar på internationell tävlingsnivå räcker det inte med någon enstaka utövares individuella prestationer. Om en hel idrottsgren ska kunna betecknas som framgångsrik tävlingsmässigt krävs att grupper av utövare lyckas på elitnivå, och att det inte ebbar ut efter en framgångsrik årskull utan att det någorlunda regelbundet kommer fram nya idrottare som når internationell nivå årskull efter årskull.

Här ska inte dessa resonemang utvecklas mer fullständigt, men jag vill lyfta fram att jag i tidigare sammanhang lanserat begreppet *framgångsspiral*, i syftet att försöka ringa in de olika grupper av faktorer som enligt min mening måste samverka för att en idrottsgren ska nå en mer varaktig framgångsvåg. Förenklat kan dessa sammanfattas i nedanstående tre punkter:

1. Kvantitativ utveckling av sporten – tillgänglighet

- antal medlemmar, klubbar, banor, tillgänglighet, kommunala satsningar, tränartillgång, ungdomssatsningar, strukturell uppbyggnad, tradition.

2. Mediauppmärksamhet - genomslag i samhället

-uppmärksamhet i dagstidningar, TV, skapande av idoler/förebilder, intresse från sponsorer, företag, reklam, marknad.

3. Tävlingsstandard - internationella framgångar

-framgångar på den internationella arenan, stortävlingar och samhällsintresse, nivå på tränarkvalitet och teknikutveckling.

Ovanstående tre perspektiv kring en idrottsgren kan ses som olika typer av framgångsaspekter, och att det optimala läget uppstår då samtliga dessa tre perspektiv samverkar. I vilken ordning de framträder kan variera, men då en idrottsgren får god utdelning inom alla tre aspekter handlar det alltså om en framgångsspiral där de olika faktorerna förstärker varandra. På samma sätt kan en idrottsgren givetvis tappa en uppnådd framgångsposition och delar av framgångsfaktorerna börja avta, för att så småningom eventuellt sjunka tillbaka till en avsevärt lägre nivå än tidigare - en negativ utvecklingsspiral. I idrottshistorien finns gott om exempel på bägge dessa utvecklingsscenarier för olika idrottsgrenar.

Sven Tumbas framgångar som elitspelare i golf

Sven Tumba Johansson är utan tvekan en av Sveriges mest framgångsrika idrottsmän. Här skall inte fördjupas i just detta faktum utan bara nämnas att hans internationella ishockeykarriär tog fart vid Olympiska spelen i Oslo 1952 där han var med och spelade hem ett brons till det svenska laget. Han var därefter en av Tre Kronors mest framträdande spelare i 15 år, spelade 245 landskamper och gjorde i dessa 186 mål. Han var högst delaktig i en stark framgångsperiod för svensk hockey med ett antal OS- och VM-medaljer, sammanlagt tre guld, två silver och fyra brons. Mellan åren 1954–63 vann han tillsammans med sitt lag Djurgården åtta av tio möjliga SM-guld. Tumba var även duktig i fotboll, han spelade 87 allsvenska matcher och gjorde 46 mål. Han var med och tog SM-guld i fotboll med Djurgården 1959, det året blev det SM-guld i både ishockey och fotboll. Tumba gjorde även en A-landskamp i fotboll år 1956. Vid sidan av idrottsframgångarna blev Tumba tack vare sin utåtriktade personlighet en av Sveriges mest välkända personer under flera årtionden. Med ett engelskt uttryck kan sägas att han tidigt blev en verklig celebritet – en bred samhällskändis alla kategorier. Han gjorde reklam för olika produkter, startade ett antal egna affärsprojekt bland annat. egen hockeyhjälm, bordshockeyspel, kalsongshorts och plastsvimmingpooler. Han åkte runt i

folkparkerna i hela Sverige och uppträdde med sång och spex, gjorde några filmroller på bio och startade en show med vattenskidåkning med sig själv i centrum. Stora delar av hans privatliv var ett favoritobjekt i veckotidningarna, en verklig svensk celebritet kort och gott. Hans entreprenörsanda för olika affärsprojekt gick som en röd tråd genom hela hans liv parallellt med det egna idrottandet, affärsprojekt dock som innebar både med- och motgångar.

När Sven Tumba i början av 1960-talet fått smak också på golfsporten blev det snart full satsning på att lära sig spelet fullt ut. Han har själv i nämnda memoarbok beskrivit det som att upptäckten av golfspelet var början på en ny fas i livet. Han förstod att med golf skulle han kunna fortsätta att tävla även efter hockeykarriären, ja praktiskt taget resten av livet. En insikt som den inbitne tävlingsmänniskan Sven Tumba tog till sig med glädje. Han hade ytterligare några år kvar på hockeykarriären men på somrarna var det hundra procents satsning på golfspelet som gällde. Han tränade kopiöst varje dag, slog bollar timme efter timme, blev snart medlem i Stockholms Golfklubb på Kevingebanan i Danderyd. Där fick han träningshjälp av några landslagsspelare och inom något år hade han med sitt bollsinn och enorma träningsflit avancerat häpnadsväckande snabbt i golfspelet, handicap sju, och började ställa upp i lokala tävlingar med gott resultat. Sista åren med ishockeyn innebar en flytt till Höllviksnäs i sydvästra Skåne och spel i Malmö FF, vilket samtidigt innebar möjlighet till mycket golfspel och träning nästan året runt på banorna Falsterbo, Flommen och Ljunghusen längst ner utefter kusten. Tumba beskrev det som ett paradiset för en golftokig.

Efter ytterligare några år med närmast daglig golfträning hade Tumba nått svensk elitnivå och började till och med vinna öppna tävlingar där de bästa landslagsspelarna deltog och var framträdande vid Svenska mästerskapen och liknande tävlingar. År 1970 kom en av de största segrarna då Tumba segrade i Skandinaviska mästerskapen i matchspel, följt av flera framskjutna placeringar i mästerskapstävlingar. Resultaten innebar att han blev uttagen i svenska landslaget att spela i amatör-VM i Madrid. Vid 39-års ålder gjorde han här landslagsdebut i sin tredje sport, en idrottsprestation som få kan mäta sig med. Tumba beslöt sig därefter att bli professionell spelare för att få ställa upp i proffstävlingar med öppna prispengar och för att kunna ta betalt för uppvisningsspel och liknande. År 1974 lyckades han kvalificera sig till att bli uttagen som en av två svenska spelare i proffs-VM som det året spelades i Caracas i Venezuela. Tumba kom på 56:e plats av 90 deltagare.

När Sven Tumba var elitpelare i ishockey drog han parallellt igång ett antal olika affärsprojekt, och så blev också fallet när han väl kommit igång med golfsporten. Han ansåg att golfen i Sverige på flera sätt var underutvecklad och såg framför sig många möjligheter till expansion och nytänkande.

Arnold Palmer; första världsstjärnan i Sverige 1968

Även om golfporten kom till Sverige redan på 1880-talet via handelskontakterna med England så gick den kvantitativa utbyggnaden av sporten långsamt under 1900-talets första decennier. Det är dyrt att bygga golfbanor och då dessa anlades i privat regi innebar det även dyra medlemskap för utövarna. Sporten ansågs därför länge främst attrahera de övre samhällsskikten. I ingången till 1960-talet fanns endast ett 20-tal fullstora 18-hålbanoer i hela Sverige och ett 40-tal kortare banor, i allmänhet nio hål. Klubbarna hade i snitt ett par hundra medlemmar och sammantaget handlade det om 12 000 medlemmar i landet som helhet. 1960-talet innebar dock ett årtionde då det började röra på sig för golfporten och den interna diskussionen inom Svenska Golf förbundet och i dess officiella tidskrift *Svensk Golf* fokuserade allt mer på frågan hur man skulle få sporten att växa, få fler ungdomar att börja spela samt försöka övertala politiker om att kommuner skulle börja vara med och finansiera byggandet av fler golfbanor, precis som skett i många andra sporter.

Golfdebattörerna tog även upp frågan om hur man skulle få golfporten att synas mer i massmedia, t.ex. i TV där många andra sporter på 60-talet började få allt större utrymme. Golfen hade ännu ingen draghjälp alls av TV. För de redan intresserade av golf fanns i princip endast ett antal filmer på ca en timme långa som golfklubbar kunde hyra och på vintrarna privat visa för medlemmar i klubbhusen. Filmerna innehöll olika mästartmatcher mellan samtidens bästa proffs. Där visades spelare som Sam Snead, Bobby Locke och Arnold Palmer. Skribenten Mr Jones berättade i en krönika i *Svensk golf* 1961:1 att han suttit närmast andlös i en timme i sträck och sett en oerhört spännande golfmatch mellan proffsens giganter. Man fick följa alla 18 hålen, slag för slag, med en ny utvecklad filmteknik, ett utökad antal kameror i aktion och en kunnig entusiastisk speaker. Det var som att sitta på första parkett, lättare och bättre att följa än om man varit på plats som medvandrande åskådare, menade Mr Jones förtjust, och la till att dramatiken var så stor att man måste ha rejäl paus för återhämtning för att klara se flera filmer i följd. För tillfället fanns fyra dylika filmer som vandrade runt på golfklubbarna i Sverige.

År 1965 skrev den nytilträdde chefredaktören på *Svensk Golf*, Göran Zachrisson, i en krönika 1965:3, att det var skam att TV inte ville satsa på golf. Cheferna där hade yttrat att det var för dyrt och besvärligt att sända direkt, det var för långa pauser, och tävlingarna måste därför bandas och redigeras. De ansvariga på TV ansåg vidare att det var få i den svenska allmänheten som var intresserade av att se golf i TV, och att golfens vokabulär var helt obegriplig för icke-golfare med krångliga regler och hcp-system. Svensk TV tänkte istället invänta kommande filmer från USA, till exempel stortävlingen US Open, filmer som var speciellt gjorda för TV. Göran Zachrisson resonerade även om TV:s generella makt, om det sändes mer golf i TV skulle det locka många

nya spelare till sporten. Den första riktiga golfen som sändes i svensk TV var år 1966 då man visade några korta filmer med sammandrag från just USA-golfen. Ett större genombrott för golf i TV kom först 1973 då Göran Zachrisson själv fick kommentera en engelsk film från Ryder Cup, den stora lagtävlingen mellan USA-Europa. Filmen med dåtidens världsstjärnor delades upp i fem stycken entimmesprogram och uppgavs blivit en tittarsuccé. Först i augusti 1977 - 15 år efter tennisens första direktsändningar från Davis Cup-matcher i Båstad - prövades direktsänd golf i TV för första gången. Det var en arrangerad provsändning där den svenska golfstjärnan Liv Wollin spelade match mot en spelare från Wales.

Detta med mediasamhällets bristande intresse för golf var något som Sven Tumba konkret ville göra något åt. Tumba hade i Skåne lärt känna en person med namnet Tom Lidén som tidigare studerat till civilekonom vid universitetet i Phoenix i USA. Där hade Lidén blivit bekant med den sedermera storstjärnan Arnold Palmer och blivit en personlig vän med honom. Tom Lidén hade länge tänkt på en idé om att försöka få över en av golfens stora ikoner till Sverige och tillsammans med Sven Tumbas drivkraft började projektet ta form. Under våren 1968 fick man ihop evenemanget och en stolt Sven Tumba basunerade ut i media för den tiden mycket sensationella nyheten att Arnold Palmer, en av världens största golfstjärnor, skulle uppvisningsspela i Sverige juli 1968.

Nu är han i stan! Rubriken på en stort uppslagen artikel i *Idrottsbladet* 3 juli 1968 följdes av en text skriven av Bengt Bylund som entusiastiskt berättade att Arnold Palmer – kallad Arnie - landat på Arlanda, världens bästa golfspelare, Mr Golf himself, iklädd blå klubbjacka och med den karaktäristiska locken i pannan. Palmer fick stora famnen av en nervös men salig Sven Tumba och även kramar av fru Mona Tumba och den blonda skönhetsdrottningen "Mälardrottningen" Barbro Nordqvist som var på plats för att förgylla ögonblicket. Palmer beskrevs som den mest omsusade och berömda idrottsmannen i USA. Oerhört exponerad i massmedia med en privatförmögenhet i 100-miljonersklassen och med eget jetplan. Palmer hade även sin advokat och idrottsmanager Mark McCormack med sig – för övrigt samma person som tio år senare skulle sköta Björn Borgs affärer jorden runt. Palmer uppträdde elegant och sympatiskt och berättade att han alltid hade drömt om att få se Sverige där han aldrig varit trots många resor jorden runt. Han hyllade också golfen som en underbar idrott alla kunde spela, ett friskt och naturligt spel.

Den tredje juli framträdde så Arnold Palmer på Lidingö inför 3 000 åskådare och två dagar senare i Falsterbo inför 5 000 åskådare som hade betalat 20 kronor var, åskadarsiffrorna innebar publikrekord för golf i Sverige. Först var det en uppvisning, en "clinic", där Palmer visade hur han slog sina olika slag, klubba efter klubba. Därefter var det spel runt banan med tre medspelare, givetvis var Tumba med och spelade.

Swing it magistern! I både *Svensk golf* och *Idrottsbladet* uppmärksammades Palmers uppvisningsspel i Sverige med positiva ord. Det berättades att han gav en golfuppvisning och en lektion som sent skulle glömmas. Världens bäste visade att ryktet var sant, han var bäst, han var kungen. Publiken i täta led på Lidingö var med på noterna, det handlade om stor PR för golfen. Palmer tangerade banrekordet på 69 slag och höll stor show hela vägen tillsammans med sina medspelare, det engelska proffset och sen några år svenske instruktören John Cockin, elitspelaren Hans Hejdersson och så PR-mannen själv Sven Tumba. De svenska spelarna tog sig i kragen och hängde med riktigt bra, Hejdersson var fem slag efter Palmer, Cockin sju och Tumba nio efter. Tumba chockade med att göra birdie på första hålet men sen imponerade Palmer med sin styrka och långa slag kombinerat med stark koncentration och skärpa vid inspel och framförallt puttarna. Det beskrevs som att ett par puttar slickade kanterna denna dag och att det skilde bara centimetrar från att Palmer hade satt ett nytt klart banrekord. Dagen beskrevs som ett oförglömligt golfminne.

Jack Nicklaus; nya amerikanska storstjärnan kommer till Sverige 1969

Efter det lyckade evenemanget med Arnold Palmer på sommaren 1968 hade Sven Tumba fått blodad tand och lyckades anordna ett nytt stort liknande PR-arrangemang året efter. Nu hade man lyckats fånga den nye amerikanske världsstjärnan Jack Nicklaus som hade blivit proffs redan som 21-åring och år 1969 som blott 29-åring omnämndes om en av de bästa golfspelarna någonsin genom golfhistorien. Han vann redan som 22-åring den största tävlingen US Open, och åren efter vann han Masters, PGA Championship och British Open och ett antal andra stortävlingar.

Jack Nicklaus landade den andra juli 1969 med direktflyg från USA på Kastrup ett par timmar försenad. Från Köpenhamn flögs han direkt till Ängelholm där en bil väntade för snabb direktfärd upp till Båstads golfklubb där en publik på runt 5 000 väntade förväntansfullt på att få se den världsberömda 29-åringen med smeknamnet "the Golden Bear" spela uppvisningsgolf på den gamla banan högt uppe på Hallandsåsen. Den planerade lunchen och ett par timmars vila hade förvandlats till en kvarts snabbfika innan den reströtte Nicklaus först gjorde en Tv-intervju som senare sändes i ett två och en halv minuters inslag i Aktuellt, och därefter tog banan i besittning framför ett antal pressfotografer med kamerorna i högsta hugg. Givetvis var Sven Tumba med igen som spelare och även två unga lovande spelare, dansken Nils Jensen och svenske pron Tony Lidholm, fick äran att spela tillsammans med den amerikanska storstjärnan.

I *Svensk Golf* 1969:5 gav signaturen Mr Jones en detaljerad skildring av spelet på Båstads golfbana. Jack Nicklaus var av förklarliga skäl inte i bästa

slag direkt efter den långa resan och spelade inte på topp de första hålen och medspelarna låg några slag före, särskilt Sven Tumba imponerade med att sätta sina puttar oavsett avstånd till hålet. Men Nicklaus kom igång vartefter och sista delen av banan kom till publikens glädje storspelet fram med flera birdies i rad – dvs ett slag bättre än par. När 18 hål var spelade hade Nicklaus klart besekrat sina medspelare, Tumba kom 2a sex slag efter Nicklaus.

Efter spelet i Båstad stod Örebro på tur två dagar senare. Även där fanns en stor publik på ca 3 000 på plats för att se världsspelaren spela en rond mot Tumba och denna gång landslagsspelarna Claes Jöhncke och Hasse Hejdersson. På plats i Örebro fanns även golfskribenten Göran Zachrisson som skrev beundrande rader om Nicklaus. Amerikanen med de extremt långa slagen missade dock första utslaget en aning, det blev lite snett och bollen hamnade en bit in i skogen. Detta kostade Nicklaus tre extra slag men sen gick det desto bättre. Göran Zachrisson skildrade amerikanens spel på de resterande hålen med mycket positiva ord, *"resten av ronden var en av de mest välspelade och imponerande vi sett i Sverige"*. Det var fina chanser till birdies hela tiden, några slank förbi på hållkanterna men många puttar gick också i. Efter 18 hål hade Nicklaus 68 slag, fyra under par och endast ett slag över banrekordet på 67. Om starten på första hålet varit bättre hade banrekordet rykt all världens väg, menade Zachrisson i sin krönika och sammanfattade evenemanget som en golfupplevelse utöver det vanliga. De svenska medspelarna var inte på topp denna dag utan fick mest agera utfyllnad.

Två år i rad hade nu Sven Tumba lyckats med två inom den svenska golfen nästan osannolika PR-framgångar. Tillsammans med sin affärspartner Tom Lidén hade de fått två av golfens absolut största världsstjärnor, Arnold Palmer och Jack Nicklaus, att komma till Sverige och visa upp sina färdigheter. Detta hade givit fin uppmärksamhet i massmedia och säkerligen också ökat självförtroendet för den svenska golfen. Men Sven Tumba var givetvis inte nöjd, hans entreprenörsjäl fick bara nya impulser. Uppvisningsevenemang var nog bra på sitt sätt men nu ville Tumba satsa större. Planerna på en internationell stortävling i Sverige med många av världens bästa på plats började ta form, samtidigt som andra golfprojekt igångsattes i Tumbas regi.

Tumba öppnar inomhushall för golfträning i stort tält 1969

Sven Tumba hade som sagt många nya idéer för att få fart på golfen i Sverige. En av idéerna var att eftersom vintern var så lång och kall i Sverige med ett långt uppehåll för golfsporten på flera månader, det borde kunna ordnas någon form av träning inomhus. Tennissporten hade börjat med särskilda plasttält som med hjälp av lufttryck kunde hållas uppe och möjliggöra tennisspel även vintertid, vilket fått stor betydelse för tennisens möjlighet att utvecklas i landet

året om, inte bara under sommarhalvåret. Företaget som tillverkade dessa tält hette Barracuda och många tennisklubbar hade börjat köpa in sådana tält och inom några år fanns dessa "Barracudatält" över en eller två tennisbanor på vintern i ett stort antal klubbar runt Sverige - vilket sannolikt var en bidragande faktor till tennisens starka utveckling både på bredden och i världseliten under kommande årtionden. Sven Tumba kontaktade företaget Barracuda med sina idéer om ett motsvarande golftält och dessa var med på noterna och tillverkade ett extra stort tält, 70 meter långt och 40 meter brett.

Tumba lyckades få hyra en bit mark bredvid Kungliga Tennishallen i Stockholm, snett bakom Stockholmsmässan vid Storängsbotten, och satte igång att bygga en permanent byggnad med entré och en liten restaurang. Därefter restes tältet bakom entrén och "Tumba golfcenter" så dagens ljus i slutet av 1969. Ett antal stora fläktar med varmluft som strömmade ut skapade ett inre lufttryck som höll det stora tältet uppe som rymde 24 utslagsmattor i två plan varifrån man kunde slå golfbollar mot tältduken. Anläggningen invigdes den femte december 1969 med prins Bertil som slog ut första slaget och sen gav Tumba en lyckospark inför den församlade pressens kameror. Sveriges bästa kvinnliga spelare Liv Forsell demonstrerade slag och sen gick hon en match mot Prinsen och Tumba på en liten puttingbana som även fanns i tältet. Tumba hade köpt in 15 000 bollar, spelarna fick köpa en hink med 45 bollar för fem kronor och sen träna sina slag ut i det höga valvet mot tältduken på andra sidan. Tältet blev snabbt populärt bland länets golfare och det lockade även nya spelare som kunde gå nybörjarkurser med tränare utan att de tidigare varit med någon golfklubb. En dryg månad senare föll dock så mycket snö att massorna tryckte ihop det stora tältet som låg översnöat och förstört platt på marken. Tumba beställde dock ett nytt tält direkt och två veckor senare var verksamheten igång igen.

"Volvo Open" – första internationella proffstävlingen i Sverige

Tumba och hans affärspartner Tom Lidén arbetade under 1970 vidare med nya planer kring en internationell stortävling med delar av världseliten på plats, och på senhösten 1970 var det dags för den första stora proffstävlingen i golf i Sverige. Tävligen fick namnet "*The Volvo Open Invitational*" och spelades 30 september till fjärde oktober. De två första kvalronderna spelades i Göteborg på Delsjö golfklubb och de 50 bäst placerade fortsatte därefter upp till Stockholm för två finaldagar på Drottningholms golfbana. Över 120 spelare från 21 länder ställde upp och Tumba hade lyckats ordna några riktigt stora affischnamn med världsstjärnan Jack Nicklaus i spetsen. I förväg var även en av de verkliga legendarerna inom sporten, Sam Snead, anmäld men han fick förhinder. I startfältet fanns ett antal verkligt bra spelare från England, Australien, USA

och flera länder i Europa. Åtta av de bästa svenska spelarna fick vara med, och en av dem var givetvis Sven Tumba själv. Den totala prispoten var på runt 200 000 kronor med 40 000 till segraren.

Första tävlingsdagen i Göteborg var det enligt rapporterna miserabla väderförhållanden med regn, blåst, dimma och besvärande kyla. Trots detta lyckades fransmannen Jean Garaialde från Golf du Racing Club utanför Versailles gå runt fem slag under par, ett slag före Nicklaus. Sven Tumba klarade sig vidare på rätt sidan av kvalgränsen med ett nödrop, Claes Jöhncke var bäste svensk efter två dagar.

Efter de två kvaldagarna i Göteborg var det en mellandag då en så kallad Pro-Am-tävling spelades på Drottningholm, dvs en lekfull tävling där olika kändisar och prominenta personer, företagsledare och sponsorer spelade i lag med de professionella spelarna. Där syntes boxningsvärldsmästaren i tungvikt Ingo Johansson och Prins Bertil – entusiastisk golfspelare med imponerande goda nio i hcp - som fick spela med Jack Nicklaus och SAS-chefen Knut Hagrup. Bland amatörerna spelade en rad svenska kändisar som Alice Babs, Stig Grybe, Martin Ljung, Gunwer Bergqvist, Hagge Geigert och många andra golfentusiaster. Lennart Hyland lämnade återbud på grund av krånglande rygg.

Det var regnigt även över Drottningholm när tävlingen skulle avslutas de sista två dagarna och den stora publiken hukade under paraplyerna när de följde de två ledarpersonernas jämna och välspelade match runt banan. När endast fyra hål återstod av tävlingen sista dagen ledde fransmannen över Jack Nicklaus med tre slag. Nicklaus satte in en rejäl spurt med två birdies i rad på 15:e och 16:e hålen och krympte försprånget till endast ett slag. Nicklaus hade en sista putt på ca sju meter men bollen rann förbi nära hålkanten. Fransmannen höll undan och vann tävlingen med ett enda slag före storfavoriten Nicklaus, som bistert förklarade att han alltid var missnöjd då han inte lyckades vinna, men kvitterade ändå ut sina 25 000 kronor för andraplatsen med gott humör och ställde upp på intervjuer och fotografering inför pressen. Vinnaren Garaialde fick 40 000 kronor och var strålande glad över att han lyckats besegra storfavoriten Nicklaus, och tågade runt sista greenen med kepsen i hand och mottog publikens applåder och lovade på stående fot att återkomma nästa år för att försvara sin titel, en kutym inom golfen. Tom Lidén, Tumbas affärspartner, konstaterade dock lite beskt att det var synd att inte Nicklaus vann, nu skulle det bli svårare att få hit honom nästa år igen. Bäste amatörsvensk blev Claes Jöncke på 18:e plats.

Den första stora internationella proffstävlingen i golf i Sverige blev en publiksuccé och fick god uppmärksamhet i ett stort antal tidningar. Sven Tumba hade lyckats igen, en ny PR-framgång. Efter tävlingen var det prisutdelning och i pressen publicerades en bild med Jack Nicklaus i mitten och Volvo-

chefen Pehr Gyllenhammar, SAS-chefen Knut Hagrup samt prins Bertil vid sidan av honom. Tävligen hade givit mersmak och planeringen för en ny internationell stortävling även nästa år 1971 drogs igång direkt.

Avslutning – Sven Tumbas avtryck för golfens utveckling i Sverige

Den här essän har givit ett litet smakprov på när Sven Tumba stormade in i den svenska golfporten och bidrog på olika sätt till att sätta igång en utvecklingsprocess. Det är givetvis svårt att exakt värdera eller mäta Sven Tumbas betydelse för svensk golfs utveckling men det är inget tvivel om att han gjorde en del starka avtryck. När han väl blivit biten av golfspelet var hans första bidrag att med sin starka position som både idrottskändis och allmän celebritet ge stor uppmärksamhet åt hans energiska yttranden om att golf borde spridas till en större allmänhet, inte vara reserverad endast till de bättre bemedlade i samhället. Detta låg i linje med vad golfporten internt via Svenska golfförbundet redan hade som en tydlig målsättning i början av 1960-talet via olika projekt om att bättre nå både fler ungdomar och nya grupper till golfen. Här kom Tumba att ge ordentlig dragkraft med sitt kändisskap och sin massmediavana.

Den andra aspekten gällde hans snabba och närmast osannolika utveckling som egen tävlingsspelare i en ny sport efter ishockey och fotboll, och då massmedia följde denna utveckling med stort intresse ända fram till landslagsdebuten fick golfporten generellt sett en kraftigt ökad profilering både i samhället och i massmedia jämfört med tidigare. Den tredje och den mest påtagliga faktorn handlad om Tumbas energiska entreprenöranda med flera nya projekt kring golfen. Han ordnade så att samtidens främsta internationella världsstjärnor kom till Sverige för uppvisningsspel och startade en stor internationell proffstävling i Sverige och förde på så sätt ut den svenska golfen på en internationell arena på ett helt nytt sätt än tidigare. Proffstävlingen i Sverige finns kvar än idag.

Begreppet det ”svenska golfundret” är inte lika känt och etablerat som det ”svenska tennisundret”, men lanserades dock internt inom golfen under 1980-talet som en tydlig koppling till de pågående starka tennisframgångarna för att markera att en liknande positiv utveckling hade påbörjats även inom den svenska golfen, med cirka tio års fördröjning jämfört med tennisen. I tidskriften *Svensk Golf* började chefredaktören Anders Janson i slutet av 1980-talet använda uttrycket «svenska golfundret» flitigt och avsåg då dels den snabba expansion i antal nya spelare och banor som pågick i Sverige, dels det faktum att flera svenska golfspelare hade börjat prestera några relativt fina resultat i internationell konkurrens och menade att detta på sikt även skulle kunna innebära stora tävlingsframgångar på världsnivå. I en krönika 1987 skrev han att *”en vacker dag kommer det att ske, kanske inte före 1990 eller år 2000 men en dag kom-*

mer det att ske; att en svensk golfare vinner en av de riktigt stora golfävlingarna, typ British Open eller US Masters!". Trots att denna profetia vid denna tidpunkt sannolikt mest betraktades som en orealistisk dröm kom skribenten faktisk bli sannspådd bara ett senare. Det var en ung svensk kvinna, Liselotte Neumann, som efter några år som collegespelare i USA – en utvecklingsmöjlighet som hade börjat ges till många unga svenska talanger både på dam- och herrsidan – som stod för den sensationella prestationen att som helt otippad vinna US Open för damer, en av de allra största tävlingarna i världen. Vinsten gav stort eko både i Sverige och i golfvärlden. Drygt tio år senare var svenska golfsegrar på proffs-tourerna runt världen närmast vardagsmat och en framgångsvåg rullade på som var av minst samma dignitet som den svenska tennisen tidigare uppvisat, men inom golfen gällde dock framgångarna både på dam- och herrsidan, med bland andra Annika Sörenstam som obestridlig världsetta flera år i rad och Jesper Parnevik bland de allra främsta i världseliten på herrsidan.

Sven Tumba fortsatte med sina golfprojekt under hela 1970-talet, han startade nybyggen av lyxiga nya golfanläggningar både i Sverige och utomlands, inte minst ett spektakulärt projekt i Moskva. Tumbas alla projekt omgavs av stor uppmärksamhet men han drabbades också av svåra och utdragna ekonomiska konflikter kring olika affärsavtal som stötte på problem.

Samtidigt utvecklades svensk golf starkt med byggande av nya golfbanor i hela landet under 1980–90-talet. En bit in på 2000-talet fanns över 500 golfbanor i Sverige med totalt ca 550 000 medlemmar, en extremt snabb kvantitativ utveckling på ett par årtionden. Golfsporten passade den växande breda medelklassen i Sverige, precis som tennisen attraherat något årtionde tidigare. En bidragande faktor var dessutom den pågående strukturförändringen i Sverige med ökat antal nedlagda jordbruk som gav tillgång till lämplig mark och där tomma herrgårdar kunde renoveras till fina klubbhus och restauranger. Om allt detta ber jag dock få återvända till i kommande texter.

John Berg, *Den utställda idrotten: Idrott som kulturarv på idrottsmuseer i Sverige*. Bokförlaget idrottsforum, Malmö (2022)¹

Av Daniel Alsarve (fakultetsopponent)

Cirka tre promille (!) av Sveriges byggnadsminnen rör idrott. Detta signalerar ett maktförhållande mellan etablerade (fin)kulturarvsinstitutioner och idrottsrörelsen. Kroppskultur fångar sällan myndigheternas intresse i termer av kultur, historia och arv trots att Sverige sjuder av idrottsplatser, arenor och andra monument från idrottens svunna tider. Problemställningen i John Bergs doktorsavhandling *Den utställda idrotten: Idrott som kulturarv på idrottsmuseer i Sverige* tar spjörn mot detta maktförhållande. Syftet är att undersöka och synliggöra den svenska idrottens kulturarv i ett förändringsperspektiv, liksom hur idrott konstrueras som kulturarv på dagens idrottsmuseer i Sverige. Frågorna riktas ”bakåt” (hur den svenska idrottens kulturarv vuxit fram och i vilka sammanhang), ”framåt” (hur framtidsutsikterna ser ut) liksom till nutiden (hur idrott som kulturarv på konstrueras på idrottsmuseer i Sverige idag). Dessa tre kronologiska riktningar genomsyrar också avhandlingens design genom att skapa innehållsriktningen i de tre empiriska kapitlen (kapitel 2 – dåtid, kapitel 3 – nutid och kapitel 4 – framtid). Författaren introducerar och etablerar idrotten i kulturarvsfältet och relaterar studieobjektet till aktuell forskning och teoribildning om kulturarv och idrottshistoria.

Idrottshistoria har, fram tills nu och med några få undantag, saknat forskning om hur den svenska idrottens kulturarv gestaltats och förvaltats, såväl i ett samtida som historiskt perspektiv. Här bidrar Berg med analyser ur ett historiekulturellt perspektiv och visar exempelvis hur genus, nation, klass och generation blir betydelsebärande när idrotten som kulturarv väljs ut och visas upp. En viktig skillnad som kompletterar den internationella forskningen är att folkrörelseidealet ekat i Sverige och här gör vi saker på egen hand. Den brittiska idrottens ”kulturarvisering” har varit mer involverad i den officiella kulturpolitiken – det har den inte i Sverige i samma utsträckning. Möjligtvis kan det Nordiska Trvmuseet i Årjäng betraktas som ett undantag då detta idrottsmuseum fått stor betydelse för ortens varumärke och på så viss nått en status av att (nästan) revitalisera platsen.

Studien motiveras av att kunskap om hur idrottens kulturarv konstrueras har stor betydelse för att förstå hur idrotten fungerar idag och ”[g]enom studier av idrottens kulturarv, materiella som immateriella, kan man i viss mån komma närmare idrottens självförståelse som folkrörelse och samhällskraft.” (s 11) Bågen spänns alltså ganska hårt och anspråksfullt. De identitetsskapande funktionerna som uppstår när idrotten görs till kulturarv går inte att ta miste på. Nationell och lokal stolthet identifieras i resultaten och avhandlingen

¹ Recensionen är tidigare publicerad på www.idrottsforum.org

förstärker på detta sätt resultat från tidigare idrotthistoriska studier av exempelvis Helena Tolvhed.

”Kulturarvisering”: Teoretiska perspektiv, metod och material

I avhandlingen gör Berg en poäng av kulturarvets konstruktivistiska epistemologi. Kulturarvet är något som görs, förhandlas och förändras snarare än något som existerar i sig (”idrott som kulturarv” snarare än ”idrottens kulturarv”). Därmed motiveras också studiet av de processer som föregår placeringen av objekt på ett idrottsmuseum där det analytiska intresset riktas mot hur föremål med mera laddas med kulturarv – kulturarviseras. Kulturarv och kulturarvisering är de mest centrala begreppen i avhandlingen. Även om själva begreppen inte fanns så aktualiserades fenomenet redan i slutet av 1800-talet då diskussioner kring ett nationellt idrottsmuseum fördes. När begreppet lanserades under 1990-talet kom det att kombineras med turistsatsningar som integrerade kultur.

Avhandlingen bygger på kulturanalytiska metoder där fem museer besökts (Riksidrottsmuseet, Nordiska Trvmuseet, Helsingborgs idrottsmuseum, Dalarnas idrottsmuseum och Malmö FF-museet) där diverse utställningar analyserats. Museibesöken sammanfattades i anteckningar och kombinerades med intervjuer, informella samtal i samband med museibesöken, egen foto-grafering samt andra typer av texter, broschyrer, protokoll med mera som författaren söker i arkiv eller hittar mer eller mindre slumpartat. Den kvalitativa kultur- och diskursanalysen skapar sedan en fond där kategorierna kön, klass, nation och generation fungerar som avgränsande och analytiska ”hot spots”. Dessutom finns ett genomgående hegemoniperspektiv som inledningsvis utgår från Antonio Gramscis tolkning av makt som ”samförståndspräglad dominansförhållande”.

Fördelen med en rik metodologisk verktygslåda är att analysen kan göras dynamisk – vilket Berg lyckas med. Nackdelen är att varje begrepp skapar definitioner som i sin tur väcker nya frågor att ställa – både teoretiskt och till studieobjektet. Mångfalden riskerar att skapa bristande stringens och en enklare väg vore att skala ner begreppsapparaten. Detta dilemma blir extra tydligt när analyskategorin ”kön” beskrivs och behandlas. Här skulle, menar jag, analysen kunna drivits ett snäpp vidare. Berg signalerar Connells Gramsci-influerade arbete med att koppla ihop hegemoni och genus men väljer att sedan skriva bort sig från detta perspektiv till fördel för Eric Andersons ”inkluderande maskuliniteter” – ett begrepp som blivit alltmer använt inom forskningen och som tydligt tar avstånd från idén om män/maskuliniteter som hegemoniska. Beslutet, menar jag, sker till priset av den teoretiska pregnansen där kategorin kön istället definieras med hjälp av litteratur som delvis tar avstånd från idén

om hegemonisk makt (Anderson) och litteratur som bygger vidare på denna kritiska förståelse av män och maskuliniteter (Schippers m fl). Min kritik är alltså att kategorierna kön, klass, generation och nation hade kunnat definieras med hegemonins maktförståelse som bakgrundsfond. Då hade den analytiska dynamiken kunnat framträda i ännu tydligare prakt.

Den forskning som kan placeras närmast Bergs avhandling är Gregory Mangans *Entering Sacred Ground* där basebollens kulturarv, så som den framställs på National Baseball Hall of Fame and Museum, studeras. Mangan arbetar etnografiskt med intervjuer med museets anställda och observationer av den dagliga verksamheten. Tidigare forskning om hembygdsrörelsen och andra mikromuseer används ej för att profilera avhandlingens analytiska fynd. I forskningsgenomgången identifierar Berg en avsaknad av kontextualisering, vilket förklaras av frånvaron av ett kritiskt kulturarvsperspektiv och att forskningen dominerats av artikelformen – med dess begränsande möjligheter att inkludera större sammanhang. Bevarandet och framlyftandet av det idrottens förflutna har dock länge intresserat idrottens företrädare. Nostalgin är ofta slående i dessa historieskrivningar där idrottshjältens prestationer är bärande ingredienser i narrativen.

Idrott som kulturarv i Sverige: Dåtid, nutid och framtid

Berg understryker att vad som väljs ut och synliggörs alltid är resultatet av en maktförhandling, både när det gäller vem som bestämmer om och varför något ska kulturarviseras, men också om vad som ska väljas ut och hur det ska arrangeras. Ibland har motsättningar uppstått och Berg visar exempelvis hur "Stockholm" utan större samförstånd med övriga idrottsmuseer valde att placera det nya nationella Riksidrottsmuseet där. Resultatet blev å ena sidan att "gräsrötterna" ogärna bidrog med material och kompetenser men å andra sidan drev detta på en ökad professionalisering och institutionalisering av verksamheten. Vad denna episod också visar är hur skapandet av idrottsmuseer och idrottshistoriska föreningar ofta är resultatet av olika aktörers kamp mot upplevda ointressen. På flera sätt kan idrottens kulturarv sägas ha skapats likt en motrörelse mot etablerade kulturarvsinstitutioner och i hög utsträckning fått "klara sig självt", vilket inneburit svårigheter finansieringsmässigt, lokalmässigt och museerna har till stora delar fått förlita sig på ideella insatser från entusiaster med ett brinnande idrotts- och historieintresse.

När Berg i sina analyser visar kontraster och på så sätt fångar dynamiken bland utställningarnas innehåll blir läsningen extra trevlig och givande. Konstruktioner av nationella, lokala och globala diskurser kontrasteras med identifieringen av en modernitetsdiskurs som i sin tur ställs i relief till folkrörelse-Sverige. Bland annat framträder ett antal maskuliniteter knutna till generation där äldre manliga personer ofta tillskrivs egenskaper som äventyrliga

och risktagande, medan de yngre manliga i högre grad framställs som stabila och seriösa:

Konstruktionen av den moderna, funktionella framtidsnationen uppenbarar sig således genom ett maskulint filter, där kvinnor förvisso ges en synlig plats, men i huvudsak i form av representation och inte som en fundamental del i nationsbyggandet. s. 109 Det är också i anslutning till dessa delar som en av de mest intressanta poängerna i avhandlingen framträder, nämligen de två diskurserna kopplade till kultur. Det tycks alltså finnas två sätt att förstå begreppet kultur när det handlar om idrott som kulturarv. Den ena betydelsen, som framträder i citatet ovan, knyter an till en maskulin förståelse där kultur beskrivs i termer av utåtriktad prestation inför publik och jämförs med upplevelser i likhet med teater och musik. I den andra vågskålen ligger en mer lågmäld förståelse av kultur som betonar det intellektuella, eleganta och eftertänksamma. Det är den här betydelsen av kultur som ges en feminin prägel och som måste erbjudas för att kvinnor ska lockas till idrottsmuseer (s 145).

Dessa resultat stärker också ambitionen av att komma närmare idrottens självförståelse som folkrörelse och samhällskraft. Det vill säga, det finns en genusdimension i idrottens "utåtriktade" och "inåtriktade" verksamheter som också går att koppla till status.

Mot slutet av avhandlingen riktas kulturarvsblicken mot framtiden där stadigarvarande trender identifieras. Inledningsvis förs en diskussion om kulturarvets utmaningar i ett vidare perspektiv, där finansiering och konkurrens, åldrande personalstyrkor och förändrad museipraktik lyfts fram. Vissa museer saknar egna lokaler medan andra har stabila intäkter och stora besökarantal. Resonemanget om framtidsutsikterna tar bland annat stöd i Svante Beckmans modell över bättre respektive sämre anpassade kulturarv. Det visar sig att modellen (skapad 1993) har viss giltighet men att områden betraktade som potentiell svaghet – av vissa museiföreträdare ses som styrkor (t ex att uppvisa bredd eller historisk "otydlighet"). Bergs analys landar i en framtid för så kallade hybrid forums där myndigheter, tillsammans med turistindustri, näringsliv och ideella krafter väljer ut och formulerar kulturarvet. Lust och engagemang kommer förmodligen fortsatt att vara viktigt för det idrottsliga kulturarvets fortlevnad liksom specificering med upplevelsen i centrum.

Kapitlet avslutas med att Berg konstaterar att kulturarv tenderar att aktualiseras i kristider och att "återgången" till det högkulturella hos Riksidrottsmuseet sannolikt kan förstås i ljuset av att idrottsrörelsen, Riksidrottsmuseets ursprungliga ledstjärna, i detta nu genomgår stora förändringar. Föreningsidrottande minskar i alla åldrar och mest bland äldre ungdomar. Unga människors syn på idrottande har nu förändrats, menar Berg, till något som görs för det egna välbefinnandets skull där friheten att styra över sin egen tid värderas högt. Det vill säga, de flesta idrottar inte i syfte att bli duktiga på en sport. Poängen är att

kulturarvet görs och skapas under inverkan från en samtidsdiskurs även om jag personligen anser att det är en avancerad korrelation mellan förändrade idrottsvanor bland ungdomar och utställningsval på idrottsmuseer.

Avslutande diskussion och sammanfattning

Bergs avhandling är onekligen ett viktigt bidrag till forskningen om idrott som kulturarv. Överlag är detta en välskriven studie med vetenskaplig effektivitet där forskning och teoretisk litteratur ur olika discipliner appliceras på studieobjektet på ett kreativt sätt. Inte minst är avhandlingen ett viktigt bidrag där konstruktioner av klass, kön, generation och nation på idrottsmuseer tydliggörs och banar på så sätt väg för vidare forskning om kulturarv och historieberbruk inom det idrottskulturella fältet. Exempelvis skulle en typ av studie kunna utgå från ett konfliktperspektiv där relationerna mellan Riksidrottsmuseet och RF/idrottsrörelsen och andra idrottsmuseer utgör en analyspunkt tillsammans med mer lokala konfliktytor mellan exempelvis Dalarnas idrottsmuseum och Lugnets skidmuseum eller varför inte mellan Malmö FF-Museet och övriga MFF-verksamheter?

Ur ett mer kritiskt perspektiv sker kreativiteten i analysarbetet ibland till priset av en teoretisk koherens. Jag har ovan berört detta i samband med hegemoni-begreppet men en snarlik kritik gäller också bearbetningen av globalisering där Ulrich Becks och Benedict Andersons arbete används i definitionen av begreppet men när analysen i de utredande kapitlen genomförs relaterar Berg begreppet till Anthony Giddens globaliseringsbegrepp. Nu skiljer sig inte Becks och Giddens förståelse av begreppet nämnvärt åt men samtidigt undrar läsaren hur detta kommer sig och varför Giddens, och inte Becks/Andersons, globaliseringsbegrepp används för att brottas med empirin.

Som avslutning vill jag emellertid lyfta Bergs metodologiska skicklighet. På ett förtjänstfullt sätt utnyttjar han den etnografiskt inspirerade metoden utan att negligera förändringsperspektivet. Traditionella intervjuer varvas med egna observationer där författarna också använder sina egna fotografier för att utveckla och närma sig diskurser och förändringsprocesser. Författaren visar en öppenhet och nyfikenhet som på ett fascinerade sätt leder till nya upptäckter exempelvis via bilfärder och broschyrer. I skenet av Bergs nyfikenhet och intressanta resultat är det än mer förvånansvärt att så få forskare intresserat sig för idrottens bruk och användning av historia och så kallat kulturarv. Förhoppningsvis kan denna avhandling inspirera fler att ställa snarlika frågor.

Jörg Krieger, *Power and politics in World Athletics: A critical history*.
Abingdon, Oxon: Routledge (2021)

Av Daniel Svensson

Den internationella elitidrottens organisationer och strukturer har spelat en avgörande betydelse i etableringen av det omfattande tävlingsutbyte och formerandet av de stora evenemang som vi ser i dag. Samtidigt vet vi att många av dessa organisationer har brottats med problem kopplat till korruption, bristande transparens och pampvälde. I Jörg Kriegers välbehövliga granskning av World Athletics (tidigare IAAF) framträder bilden av en organisation med en lång historia av interna problem.

Krieger tar ett samlat grepp kring World Athletics 110-åriga historia, och han gör det med individer snarare än strukturer i fokus. Sedan starten 1912 har organisationen bara haft sex olika presidenter, vilket innebär att flera av dem suttit under extremt långa perioder. Detta, menar Krieger, motiverar att utgå från dessa maktmän och deras förehavanden. I viss mån sker detta på bekostnad av strukturella dimensioner och teoretiska perspektiv, men låt mig återkomma till det.

Krieger utgår från ett omfattande material från World Athletics eget arkiv, vilket han (inte utan vissa restriktioner och utmaningar) har gjort ett gediget arbete med att botanisera i. Därutöver har författaren använt en rad andra arkiv, kopplade till antingen individer eller nationsförbund. Det hade onekligen varit spännande med kompletterande källmaterial i form av intervjuer med ledande företrädare för World Athletics, särskilt med tanke på det uttalade fokuset på individer. Samtidigt förstår jag varför Krieger har avstått från detta. Givet svårigheterna med att få tillgång till relevanta delar av arkivet är det inte troligt att intervjuerna hade givit några ingående svar på Kriegers kritiska frågor.

Bokens inledning är en tydlig programförklaring där bakgrunden till både boken och World Athletics förklaras. Därefter följer fyra delar i kronologisk följd, var och en med ett antal kapitel. Den första delen har titeln *Formation* och behandlar således formeringen och de första decennierna av IAAF:s verksamhet. Inför bildandet 1912 fanns tydliga spänningar mellan IOK och Pierre de Coubertin å ena sidan, och de blivande IAAF-styret å andra sidan. I det sistnämnda hade flera svenskar centrala roller, inte minst Sigfrid Edström som skulle bli organisationen förste president. Vad Edström och hans kollegor lyckades med var att övertyga de Coubertin om att IAAF inte var något hot mot vare sig IOK eller amatöridealet, och att det inte fanns några ambitioner om att ta över friidrotten. Snarare kunde IAAF fungera som en hjälp för den olympiska rörelsen, genom att besluta om enhetliga regler. Amatörfrågan, den manliga hegemonin i ledningen och den potentiellt komplicerade relationen till IOK kom att bli stående inslag inom IAAF.

Den andra delen, *Stagnation*, tar vid efter Andra världskrigets slut. Edström, som velat lämna redan före krigsutbrottet, ersattes slutligen av David Burghley 1946. Burghley visade sig oförmögen att modernisera IAAF och organisationen höll fast vid principer om amatörism när idrottsvärlden i övrigt tog stora steg mot kommersialisering. Under Burghley fick IAAF klart mindre inflytande, men det skulle snart komma att ändras.

Del tre, *Transformation*, behandlar perioden från andra halvan av 1970-talet till slutet av 90-talet. Presidenterna Adrian Paulen och framförallt Primo Nebiolo omvandlade IAAF och friidrotten och gick i en mer kommersiell riktning än tidigare. Intäkter från Tv-avtal och sponsoravtal växte explosionsartat och på den fronten får man konstatera att Nebiolo lyckades i sitt uppsåt. Men med en snabbt växande ekonomi växte också incitamenten för och möjligheterna till att berika sig, vilket Nebiolo excellerade i.

I bokens fjärde del, *Exploitation*, summeras de senaste decenniernas utveckling. År 1999 avled Primo Nebiolo och ersattes sedermera av senegalesen Lamine Diack. Båda hade en bakgrund som längdhoppare och verkar ha haft ungefär lika lätt att hoppa över den moraliska avgrund som skiljde IAAF:s värdegrund från dess dagliga praktik. Under Diacks ledning fortsatte oförmågan att ta sig an viktiga frågor som doping och jämställdhet på ett meningsfullt vis, samtidigt som korruptionen inte heller åtgärdades.

Möjligen hade Kriegers analys av World Athletics vunnit på en mer ambitiös teoretisering av det historiska förloppet. Vilka drivkrafter och idéer har varit avgörande för ledarskiktet? Finns förklaringarna till de många och uppseendeväckande tveksamheterna främst att finna hos enskilda individer? Eller är det något med strukturen hos hela organisationen som utgör en grogrund för moraliska tveksamheter? Kanske är den minst sagt tröga rotationen på ledarposten en struktur i sig, som möjliggör en problematisk maktkoncentration? Vissa sådana frågor tas upp och besvaras i viss mån, men här hade analysen kunnat fördjupas.

I övrigt är Kriegers studie av World Athletics historia ett lika välskrivet som välkommet bidrag till forskningen om idrottens organisationer. Inte minst visar den vad som kan ske när bristande insyn kombineras med stora pengar och styrningsprocesser som är svårförenliga med begreppet *good governance*. Genom att fokusera på individer i form av organisationens presidenter visar Krieger hur den enskilda aktören har haft stor påverkan på utvecklingen. Strukturen på de internationella förbunden, där nationsförbunden är medlemmar och har varsin röst, inbjuder till tveksamheter. Om nationer där det knappt förekommer friidrott har samma tyngd i beslutsfattandet som stora och traditionstygda friidrottsländer, kan en president säkra makten genom att "samarbeta" med många småförbund. Vi har sett liknande problematik i FIFA och nu senast i det internationella boxningsförbundet, vars ryske ledare

blev omvald under stor kontrovers trots motstånd från många europeiska nationsförbund.

Den bestående känslan efter några hundra sidor om World Athletics är att utvecklingen sedan Edströms tid på presidentposten i mångt och mycket har gått i fel riktning och att enskilda individer fått mycket stor makt. Boken understryker att den internationella idrottens styrning är något av ett sorgsbarn. *Power and politics in World Athletics: a critical history* kan förhoppningsvis inspirera till fler kritiska studier och kanske även bidra till konkreta reformer.